

KOMMENTAR

Kirkelig overgrep mot krigsbarna

KRIGSBARN: De færreste kan si at de ikke kjente saken. Allikevel har de fleste valgt å forbigå den i taushet. Tør Kirken gi krigsbarna en uforbeholden unnskyldning?

Ap 28/1 - 99



KURT-JOHNNY
OLSEN

Kommentatoren er journalist i Aftenposten, med kirke og livssyn som spesialer

Igen har biskop Gunnar Stålsett kastet en brannfakkellinn i Den norske kirke.

I sin preken i Den tyskspråklige menighet, som feiret 90-årsjubileum sist søndag, satte han ord på det altfor mange mennesker her til lands har opplevet som kirkelige maktovergrep.

Denne gangen handler det om kvinner og menn som uforskyldt fikk sine liv brennemerket som «krigens» og «skammens» barn. I Norge finnes det kanskje 10 000 barn med tysk far og norsk mor fra krigens dager, barn som ble straffet for en krig de ikke kunne stilles til ansvar for. «Den norske kirke kan ikke unndra seg sin del av ansvaret for den smerten mange ennå bærer et-

ter en barndom i krigens skygge. Vi kommer ikke utenom, som kirke og folk, å be om tilgivelse for det vi har gjort, og for det vi har latt være ugjort», sier biskop Stålsett.

Ikke lett å si unnskyld

Tør Kirken gi dem en uforbeholden unnskyldning? Spørsmålet er berettiget. Den norske kirke har nemlig en noe broget fortid til det å be enkeltmennesker og grupper om unnskyldning for dokumentert kirkelig urett og overgrep mot dem. I 1997 nølte den ikke: Norske samer mottok en uforbeholden unnskyldning for en beinhard fornorskningsspolitikk Kirken gjennom generasjoner var aktiv pådriver av.

I fjor var turen kommet til norske tater. I mer enn 100 år hadde Kirken på mange vis, direkte og indirekte, vært et redskap for etnisk rensing mot taterne i Norge.

Kirkeråd og kirkemøtekomité ønsket å gi taterne en uforbeholden unnskyldning, men et knapt flertall i Kirkemøtet ville det annerledes. I stedet for å erkjenne at Kirken bærer en synd og skam den ikke kan gå videre med, vedtok et knapt flertall følgende ordlyd: «Vårt folk ber ei skam vi ikke kan gå videre med». Redaktør Inge Lønning konkluderte på lederplass i Kirke og Kultur: «I stedet for en uforbeholden beklagelse kom Kirkemøtet i ska-

de for å sende fra seg en uforbeholden fornærmelse».

Det mest betenkelige er at det finnes grupper i Kirken som faktisk lærer at det viktigste er å omtale dokumenterte overgrep «på en måte som ikke medfører ny urett mot dem som ikke lenger selv kan gjøre rede for sin delaktighet i det som har skjedd».

«Et kommunikasjonsproblem»

Hvis det er en slik teologi Kirken legger til grunn, er det lite sannsynlig at tatere og krigsbarn vil få noe annet enn i beste fall en forbeholden unnskyldning. Og Inge Lønning vil ha rett: «Et kirkemøte som ikke har åndsnærhet nok til å se at skyld ikke lar seg bekjenne på troverdig vis dersom det skjer med forbehold og på andres vegne, har i beste fall et kommunikasjonsproblem i forhold til omverden.»

Selvsagt påhviler det samfunnet å ta oppgjør med en mørk fortid. I forbindelse med fremleggelsen av Krigsbarnutvalgets innstilling i 1945 uttalte flere sakkyndige seg som om «tyskerungene» skulle være genetisk forkrøplede individer. Det var stor enighet om å skille barna fra sine mødre – de skulle plasseres på institusjoner og barnehjem.

Men Kirken går ikke fri. En kirkelig komité konkluderte i 1944 med at kvinner som fikk barn med tyske soldater, «ved sitt forhold har gjort seg

uverdige til å oppdra fremtidige norske borgere». Barna burde skilles fra sine mødre, og identiteten holdes hemmelig.

Ikke ukjent

Ingen med kunnskap om nær historie kan hevde at saken var ukjent for dem. Den har vært offentlig belyst mange ganger. Men kirkeledere, både nåværende og tidligere, forholdt seg passive til uretten – både i samtid og helt frem til sist søndag. I mellomtiden led tusenvis av barn, kvinner og menn.

Kirken befinner seg i et alvorlig dilemma, fordi «spøkelser» fra fortiden, det vil si unnlattelsessynder når det gjelder å fordømme overgrep mot forskjellige minoritetsgrupper, stadig oftere dukker opp.

Noen vil hevde at det er uforsvarlig å koble homofilisaken til undertrykkelse av tatere og krigsbarn, men saklig sett dreier det seg om det samme: Kirken har vært med på å øve vold mot menneskeverdet.

Noen vil i forlengelsen av den siste saken spørre seg om hvem Vårherre har sitt mest ublide blikk vendt mot: homofile som lever i harmoniske parforhold? Eller prester og bisper som visste om maktovergrep mot enkeltmennesker og grupper, men som valgte å forholde seg passive og tause i 54 år?